

Haklı Cinayet Var mıdır?"

Gülenay Börekçi, *Akşam Kitap*, 25 Şubat 2007

Şehrin tarihini, coğrafyasını, önemli yapılarını, yenilip içilebilecek lezzetlerini, karakterli hayvanlarını, gizli yaşamı olan bitkilerini anlattığınız ‘Gitmeyecekler İçin Urbino’da okuru seyahate teşvik etmek gibi bir kaygı gütmüyor, tam aksine düşsel seyahatler için ipuçları veriyorsunuz. ‘Turistik şehir rehberi’ formatını edebiyata dönüştürmeyi denediğiniz söylenebilir mi?

Kesinlikle. “Edebiyat” sayılmayan anlatım biçimlerinin edebiyata nasıl dönüşebileceği üzerine kafa yoruyorum uzun süredir; “Olgunluk Çağı Üçlemesi”nin benim için bir anlamı da buydu, bir tarih belgeselinden edebiyat çıkar mı, toplantı tutanaklarından edebiyat çıkar mı, kitlesel hareketleri, bireysel psikolojilere pek girmeden ele almak bize edebiyat verebilir mi? Ana soruya farklı bağlamlarda yanıt aramayı sürdürüyorum; üstünde çalıştığım proje, “beşeri” bile olmayan bir alandan edebiyat çıkarmakla ilgili. “Urbino”, evet, biçimlerarası bir deneme bu anlamda, bir yandan da oldukça saf bir uydurma isteğinin sonucu tabii.

Kitabın sonlarına doğru yer alan önsözde “Anlatmak için bilmek, aktarmak için görmüş yaşamış olmak gerekmez elbette; gerekseydi din, bilim, sanat olur muydu?” diyorsunuz. Anlatmak için ne gerekir? Urbino neye sahipti de kendini anlattırdı size?

Anlatmak, yukarıdaki sorudan devam edecek olursak, anlatmak istemeye bağlı anladığım kadarıyla. Yazar olma hevesi taşıyanlara profesyonellerin verdiği temel öğüt “bildiğin şeyi yaz”dır, ama bu öğüde getirebilecek itirazları saymakla uğraşmayacağım. Bildiğin şeyi anlatmak, iyi yapıldığında bir itirafnameye, oradan da belki terapiye götürebilir yazarı; oysa yazmanın heyecanı, bilmediğin bir yere gidecek olmanın heyecanıdır. Bunu, yazmaya oturmadan önce epey sağlam bir hazırlık yaptığımı, kullanılabilir bir harita çıkardığımı düşünen biri olarak söylüyorum üstelik.

Urbino benim karşıma tamamen rastlantıyla, ama yine bir tür anlatı aracılığıyla çıktı: Esra gitmiş vaktiyle, birkaç fotoğraf, birkaç broşür vardı elinde, ama anlata anlata bitiremiyordu. Beni öncelikle çeken, Urbino’nun daracık sokakları ve kent duvarları içinde pek az değişimle varlığını sürdüren Ortaçağ havası oldu. Orasından burasından araştırmaya başlayınca, kafamda bir dünya canlanmaya başladı: Rönesans’ın ağır topraklarından birçoğunu katabileceğim, onlara roller uydurabileceğim, ilişkiler yaratabileceğim bir dünya. Bu kitabın üçüncü bölümü oldu sonra, çünkü kendi başına yetmediğini hissettim: Urbino’da saptanması ve deşilmesi gereken bir ağırlık vardı, fazla sakin ve sevimliydi, bu doğru olamazdı. Kentin bir intikam peşinde olduğunu anlayınca önüm açıldı: kitabın ilk bölümünde Urbino’ya gelip ortalığı birbirine katan ikiz sarışınların hikayesi buradan çıktı. Bu bölümü yazınca, uzun süre kitap bitti sandım; bitmediğini anlamam bir yıldan fazla sürdü. Urbino’nun kendisini anlatmıştı, bir misyonla Urbino’ya gelenleri de anlatmıştı, ama resim eksikti, çünkü bu ikisi bir araya geldiğinde orada bulunan kader kurbanlarından hiç söz etmemiştim. Bir kısmı Urbino’nun yerlisiydi herhalde, bir kısmıysa o intikam gecesi rastlantıyla orada bulunuyor olmalıydı. İkinci bölüm de böylece ortaya çıktı.

Birçok noktada gerçeklikten kasıtlı olarak uzaklaştığınız kitabınızı ‘öğrenmek’ için okumadım elbette ama yine de sormak isterim, siz, hangi noktalarda güvenilir bir anlatıcısınız?

Kitabın adında. Kitapta gerçek yerler, insanlar ve olaylar yok mu, bildiğim kadarıyla var (motosikletiyle Urbino’ya gelen Johan Isaacson örneğin), ama bunların tam dökümünü bu saatten sonra ben bile yapamam. Öte yandan, ne fark eder: saf olmamak, gerçeğin doğasında var.

‘İdeal Kent’ diye bir tabloda söz ediyorsunuz. O tablonun yaratıcısına göre ideal kent, bir bakıma insansız kent demek oluyor. Gerçek Urbino bu ideal kent tanımına çok daha yakın, sizin Urbino’nuzdaysa tam bir keşmekeş hüküm sürüyor. Tablonun ressamına katılıyor musunuz? Sizin ideal kentiniz hangisi?

İtalyan Kültür Merkezi’nin internet sitesinde var bu tablo. Geometrinin hüküm sürdüğü, “saf akıl”la özdeşleştirilebilecek bir yer; oysa akıl da öyle “saf” bir halde bulunmuyor hiçbir zaman. Dolambaçlı, hangi yolun nereye çıkacağı kestirilemeyen bir yapı değil mi akıl, tüm gerçek ve ideal kentler gibi? Masallarda vardır, “Matrix”te de vardır, bir kapıyı açarsınız ve kendinizi bambaşka bir yerde bulursunuz, aynı kapıyı bir başka zaman açtığınızdaysa ilkinden de farklı bir yere çıkarınız. Buradan bakıldığında ideal kent, ideal romana, her ikisi de Möbius bandına benzer: 360 derece dönersiniz ama başlangıç noktanıza dönemezsiniz.

‘Açılış’ cinayetinde Mont Blanc kalem, Brilliant mürekkep gibi yazı araç gereçleri kullanıyor katiliniz, yani “Bu kentlin insanlarının geçmişin hiçbir şekline saygıları yok” derken bir yandan da yaratıcıyı, yazanı, düşüneni onun silahlarıyla yok ediyor... Bunlar bana kendi düşüncelerinin ve inançlarının tek doğru olduğuna inananların gözlerini kırpmadan adam öldürmelerini hatırlattı. Zaten siz de Hırant Dink cinayetinin ardından yazdığımız bir yazıda en sevdiğimiz tartışma biçiminin karşı tarafın ne dediğine bakmadan cevap vermek olduğunu söylüyor ve “Yeni ata sporumuz gölge boksu mu?” diye soruyorsunuz. Urbino’nun yakın tarihi Türkiye’ninkine benziyor mu?

“Öldürme” söz konusu olduğunda bütün tarihler birbirine benzer ve yazarı kimi zaman ağır bir çelişkinin eşiğine bırakır: romancı olarak bir karakterinizin başka karakterleri öldürmesini neredeyse kösnül bir dille anlatabilirsiniz, oysa toplumun bir üyesi olarak söz aldığınızda, öldürmesiz bir toplum tanımını benimsemiş olarak konuşursunuz. Bazen, toplumun vicdanına saplanmış bir “öldürme”yi roman konusu yapabilmek için zaman geçmesi gerekir. Dink cinayetini Samast’ın bakış açısından yazmak gibi bir niyetiniz olabilir, ama bunu hakikaten bir insanı anlamak amacıyla yapıyorsanız, şov yapma niyetiniz yoksa, beklemeniz gerekir. Hitler örneğinde böyle oldu: Norman Mailer, son romanında Hitler’i başkahraman yapmış. Bunun için epey beklemek gerekti; ama belki hala zamanı değil. Mailer, Hitler’in “insan yanı”nı göstermeye çalışmakla övünüyor; yine de bir halkla ilişkiler numarası gibi geliyor bana bu, çünkü aslında göstermiyor, göstermeye yetecek ne yüreği var, ne de yeteneği. Ama gösterebilseydi, kaç okuyucu bunu kabul etmeye hazır olurdu? Bütün bunlar, yazarın ve okurun vicdanında “öldürme”nin nereye oturduğuna bakıyor, yani edebiyat dışı kıstaslarla belirlenen bir alana. Haklı cinayet, haklı savaş var mıdır? Vardır belki, ama biz insan olarak, “canlı” olarak, “can” a nesnellikle bakacak ve hak terazisine vuracak konumda değiliz. O yüzden yapabileceğimiz en iyi şey, yaşam alanımızı “öldürme”den olabildiğince arındırmak. Kentler (devletler) bu yüzden var

zaten, tarih boyunca da bu yüzden var oldu: “öldürme”yi kent duvarlarının dışında tutmak için. Ama Urbino’nun hikayesinin de gösterdiği gibi, bu her zaman mümkün olmuyor. Kimi zaman kentin kendisi öldürebiliyor.

Urbino’nun katliam bölümünde ortalığı Jeff Buckley çınlatıyor. Niçin?

“Hallelujah” şarkısını dinlemeniz lazım – Leonard Cohen’dan da dinleyin sonra, aradaki farkı ve neden o sahneye cuk oturduğunu anlayacaksınız bence.

Anladığım kadarıyla müzikle sağlam bir ilişkiniz var. ‘To a New Morning’ ve ‘Chalkmark in a Rainstorm’ adlı iki albümünüz var. Şu CD göndermek için hediye kabul edebilmek meselesini ve çok özel olmayacaksa ‘yıldıramadığınız’ dinleyicilerinizin size neler gönderdiklerini anlatır mısınız?

Sağlam mıdır bilmem; çocukluğumdan beri birşeyler çalıp söylüyorum, ama bu konuda herhangi bir iddiam yok, “takılıyorum” sadece. Sözünü ettiğiniz “albüm”ler de albüm filan değil elbette, amatör işi birtakım kayıtlar. Bunların da ancak kişisel değeri olabilir, sanatsal ya da maddi değil; dolayısıyla ancak hediye edilebilir. Bu CD’leri hediye ettiğim insanlardan bende birşeyler olsun istediğim için ortaya çıktı bütün bu prosedür. Çok güzel şeyler de aldım açıkçası: kurutulmuş bir tarantula, bir sandık, bir yastık, kitap kapaklarından bir iskambil destesi, bir su semenderi, bir şişe yumurta likörü mesela.

Birkaç yıl önce korsan yayıncılıkla ilgili bir yazı yazmış ve hatırladığım kadarıyla tüm şimşekleri üzerinize çekmişsiniz. Korsan kitap meselesiyle ilgili olarak hâlâ aynı biçimde mi düşünüyorsunuz?

Kesinlikle, ama bu marifet değil. On yıl sonra aynı biçimde düşünmek daha da kolay olacak.

G Yayın Grubu deneyiminden söz eder misiniz? Gelenler arasından yayınlanan kitap oldu mu hiç?

g yayın grubu, profesyonel yayıncılık alanında çok mantıklı bir iş yapıyor: yayıncılık hizmetleri sunuyor, bunu da modüler olarak ya da paket halinde yapıyor. Yani kişi ya da kurum olarak yayıncılıkla ilgili nasıl bir talebiniz olursa olsun, gerçekleştiriliyor: kitap yazma, editörlük, yayım, temsilcilik, tanıtım, dağıtım, hepsi. Bu kısmı ilginç değil: sonuçta yıllardır yayıncılık sektöründe çalışan insanlarız, deneyimimizi kullanabileceğimiz ve fark yaratabileceğimiz bir “niş” bulduk, işimizi yapıyoruz. İlginç olan kısmı, bu sayede “yeni halk edebiyatı”nın gerçek boyutları ve çeşitliliğiyle yüz yüze gelmiş olmamız. Bir tür yaratıcılık patlaması herhalde, herkes yazıyor - roman yazıyor, masal yazıyor, her zamanki gibi şiir yazıyor, anı ve tarih yazıyor. Bunu "yeni halk edebiyatı" olarak adlandırıyorum ben. "Halk edebiyatı" lafını da rasgele kullanmıyorum - Osmanlı’da saray edebiyatıyla karşılaştırılırdı ya halk edebiyatı, şimdi de benzer bir durum söz konusu - "İstanbul edebiyatı" diyebileceğimiz, standartları koyan ve dışarıdan çok az adam alan bir topluluk var, aslında biziz bu topluluk, okur olarak da, yayıncı olarak da, tanıtım organları olarak da. Bu sözüme seçkin topluluk, kendini çoğaltma gayreti içinde; kendine benzeyene yer açıyor, benzemeyene açmıyor. Bunun bir kısmı nesnel kriterlere dayanıyor tabii, yani “halk edebiyatı”nın önemli bir kısmı matah ya da özgün ya da hatta düzgün

bile değil. Ama matah ve 6zg6n ve d6zg6n olanların da pek azı "İstanbul edebiyatı"na girebiliyor, o noktada nesnel kriterlerden s6z etmek zor. Bu hep b6yleydi tabii; ama Şimdi Şimdi yeni birŐey ortaya 6ıkıyor: halk edebiyatı yazarları, "d6zg6n olma" koŐulunun farkına varmaya baŐlamıŐ. Yani dil olarak, anlatım olarak, bi6im olarak fa6asını d6zeltmesi gerektiğini, o zaman Őansının artabileceğini anlayanlar artıyor. Dolayısıyla profesyonel yayın hizmeti talep ediyorlar. Bu sayede, "taŐra"da olmanın, "dıŐarıda" olmanın dezavantajlarını aŐmak istiyorlar.